

Bogdan BODEA

**Drepturile omului și
Libertățile fundamentale**

Editura
Amangiu
2024

Capitolul II. Dreptul la viață

Secțiunea 1. Protecția dreptului la viață

§1. Noțiune

Dreptul la viață constituie fundamentul exercitării tuturor drepturilor omului și apare ca esențial în sistemul drepturilor și libertăților fundamentale apărute prin Convenția Europeană, deoarece fără consacrară și protejarea efectivă a acestui drept, protecția celorlalte drepturi ar rămâne fără obiect^[1].

Importanța deosebită a acestui drept a fost evidențiată în doctrină, argumentându-se că dreptul la viață al oricărei persoane interesează, pe lângă persoana vizată și apropiatii săi, societatea în general, într-o măsură mai mare decât oricare alt drept al unei persoane, pentru că dacă societatea poate supraviețui și în lipsa respectării dreptului la viață privată, a libertății de expresie sau a prezumției de nevinovăție, prin neexercitarea dreptului la viață se pune în pericol însăși existența speciei umane^[2].

Dreptul la viață este primul drept substanțial reglementat de Convenția Europeană, el fiind garantat oricărei persoane, ca efect al prevederilor art. 2. Textul cuprinde, în același timp, o serie de cazuri excepționale, când surveniența morții nu constituie o încălcare a acestui drept. Prevederile art. 2 se întregesc cu cele cuprinse în Protocolul nr. 6 la Convenție privitor la abolirea pedepsei cu moartea și în Protocolul nr. 13 privitor la abolirea pedepsei cu moartea în toate circumstanțele^[3]. Alături de interdicția torturii și a tratamentelor inumane sau degradante, precum și de interdicția sclaviei și a muncii forțate, dreptul la viață alcătuiește „nucleul dur”^[4] al Convenției, fiind unul dintre drepturile intangibile^[5]. Consecința cea mai importantă a intangibilității o constituie faptul că articolul este unul dintre puținele ce nu permite o derogare în timp de război sau în situații de

---

[1] J.F. RENUCCI, *op. cit.*, p. 88.

[2] R. CHIRIȚĂ, *op. cit.*, vol. I, p. 81.

[3] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 63.

[4] J.F. RENUCCI, *op. cit.*, p. 88.

[5] A se vedea F. SUDRE, *Droit...*, *op. cit.*, p. 58.

urgență^[1]. Cazurile excepționale prevăzute în cuprinsul articolului nu sunt echivalente unei derogări, ci constituie potențiale justificări legitime ale acțiunilor statului.

Vom defini astfel dreptul la viață prin raportare la mai mult decât dimensiunea sa materială, respectiv dreptul de a trăi^[2]. Acest drept fundamental se compune din două obligații care incumbă statelor: prima este cea de a oferi o protecție adecvată vieții individului, iar cea de-a doua este a se abține de la orice conduită aptă să suprimă nejustificat valoarea protejată^[3].

1.1. Caracterul absolut

Problema care se pune este de a ști în ce măsură acest drept este unul absolut sau unul ce poate suferi limitări. În doctrină s-a arătat că, în afara excepțiilor prevăzute în cuprinsul textului art. 2, respectarea dreptului la viață este absolută^[4]. O asemenea afirmație poate fi privită ca fiind oximoronică, cât timp se argumentează că un drept nu poate să fie deopotrivă absolut și să cunoască excepții. Într-o altă opinie, s-a arătat că acest drept nu este unul absolut, în condițiile în care el poate presupune excepții^[5]. În ceea ce ne privește, considerăm că dreptul la viață are un caracter absolut^[6]. Viața trebuie protejată indiferent de situație, iar referitor la excepțiile cuprinse în alin. (2), suntem de părere că acestea corespund mai degrabă instituirii unei prezumții de legitimitate a ingerinței. Chiar în aceste situații excepționale, dreptul la viață trebuie să fie respectat. Spre exemplu, în situația unei tulburări violente sau a unei insurecții, recurgerea la intervenția în forță ce ar avea ca efect suprimarea vieții va repre-

---

[1] D. HARRIS, M.O`BOYLE, *op. cit.*, p. 205.

[2] S-a arătat că dreptul la viață privește prerogativa care aparține oricărei ființe umane de a exista ca atare – R. CHIRIȚĂ, *op. cit.*, vol. I, p. 81.

[3] În doctrină se reține uneori o structurare tripartită a dreptului, celor două obligații indicate alăturându-i-se o a treia, aceea de investigare afectivă a oricărui deces; a se vedea B. RAINEY, E. WICKS, C. OVEY, *op. cit.*, p. 150. În ceea ce ne privește, optăm pentru clasificarea bipartită deoarece această obligație, deși corect reținută, astfel cum vom detalia, se subsumează categoriei obligației pozitive de a oferi o protecție adecvată vieții individului.

[4] J.F. RENUCCI, *op. cit.*, p. 89.

[5] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 65.

[6] În același sens, M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 62.

zenta soluția de ultim resort, statul fiind obligat să apeleze la o altă modalitate de înlăturare a tulburării, dacă aceasta există.

Simpla existență a unei circumstanțe excepționale ce justifică atingerea adusă dreptului nu știrbește acestuia caracterul absolut. Chiar și în situația existenței unei asemenea circumstanțe, obligațiile ce decurg din dreptul la viață, precum cele privind efectuarea unei anchete efective, subzistă. De altfel, însăși analiza proporționalității ingerinței constituie o consecință a respectării dreptului la viață, chiar dacă o atare analiză va conduce la constatarea existenței unei justificări.

Din toate aceste argumente rezultă caracterul *absolut* al dreptului.

1.2. Caracterul indisponibil

Dreptul la viață nu este un drept disponibil nici statului, nici unei terțe persoane. Întrebarea care se naște în mod legitim este dacă acest drept este disponibil titularului. În ceea ce ne privește, apreciem că simpla împrejurare că suprimarea propriei vieți nu se pedepsește nu conferă dreptului un caracter disponibil, sancționarea suicidului fiind imposibilă factual, însă și conceptual deopotrivă.

Cu toate acestea, apreciem că dreptul la viață este indisponibil în ansamblul său. Sub un prim aspect, atributul de dispoziție (*ius abutendi*) ar presupune atât dispoziția materială cu privire la dreptul în cauză, cât și dispoziția juridică^[1]. Or, Curtea a arătat în cauza *Streletz, Kessler și Krenz c. Germaniei*^[2] că dreptul la viață este un drept inalienabil al persoanei umane, fapt pentru care nu putem discuta despre o dispoziție juridică.

Sub un al doilea aspect, simpla nesancționare a unei conduite nu echivalează cu lipsa de protecție a dreptului. Astfel, nesancționarea penală a suicidului (sau a tentativei de suicid) nu echivalează cu lipsa oricărei consecințe juridice, câtă vreme o serie de legislații naționale permit intervenția medicală involuntară a persoanelor care comit o asemenea activitate. O consecință juridică va exista astfel, chiar dacă acceptăm că aceasta nu poate fi privită ca o sancțiune.

Prin urmare, apreciem că dreptul la viață are un caracter *indisponibil*.

---

[1] L. POP, L.M. HAROSA, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 86.

[2] C.E.D.O., cauza *Sterletz, Kessler și Krenz c. Germaniei*, Hotărârea din 22 martie 2001, parag. 94.

§2. Momentul de debut al protecției dreptului la viață

Dreptul la viață este specific persoanei fizice, fapt pentru care, aparent, stabilirea momentului de debut al vieții nu poate prezenta o problemă, faptul nașterii și instalarea vieții extrauterine fiind destul de facil de determinat. Cu toate acestea, s-a pus problema de a ști când anume debutează protecția conferită de art. 2 al Convenției și dacă acest debut coincide cu debutul vieții extrauterine.

Spre deosebire de art. 4 din Convenția Americană a Drepturilor Omului, care prevede că dreptul la viață trebuie protejat „(...) în general, de la momentul concepției (...)”, art. 2 al Convenției nu conține o prevedere similară cu privire la limitele temporale ale dreptului la viață și nu definește noțiunea de „persoană” („toute personne”) a cărei „viață” trebuie protejată.

În mod cert, consecutiv momentului nașterii va exista o protecție a vieții prin prisma dispozițiilor art. 2, însă problema care se pune este dacă această protecție poate fi incidentă de la un moment anterior, cum ar fi, spre exemplu, momentul concepției. Se poate oare considera că dreptul la viață trebuie protejat inclusiv prin raportare la viața intrauterină și în acest fel să fie subiect al protecției și fătul, produsul de concepție?

În acest context trebuie să precizăm că prin raportare la dreptul național, copilului conceput, dar nenăscut, îi sunt recunoscute anumite drepturi, precum capacitatea de folosință anticipată^[1]. În mod tradițional, în dreptul civil, se acceptă că existența nu începe cu nașterea, cel conceput fiind socotit că există de la data concepției, de câte ori aceasta este în interesul său (*Infans conceptus pro nato habetur, quoties de commodis ejus agitur*)^[2]. Acest concept este specific dreptului privat încă din perioada dreptului roman. El impunea ca avortul să fie prohibit, iar succesiunea tatălui decedat să fie acordată copilului conceput înainte ca acesta din urmă să se fi născut^[3].

În dreptul penal, în stabilirea momentului inițial al vieții, doctrina a avut în vedere în mod tradițional momentul nașterii. Și aici au existat distincții și discuțiuni, având în vedere că raportarea se realiza fie la debutul

---

[1] A se vedea G. BOROI, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 357.

[2] M. ELIESCU, *Curs de succesiuni*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 49.

[3] V. HANGA, *Drept privat român. Tratat*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1978, p. 159.

acestui proces fiziologic (începerea durerilor specifice nașterii), fie la finalizarea acestuia (instalarea vieții extra-uterine)^[1]. Cu toate acestea, în alte sisteme de drept penal există discuții doctrinare sau jurisprudențiale legate de o posibilă anticipare a momentului în care o persoană se consideră a fi în viață, spre exemplu, din momentul viabilității fătului^[2].

Răspunsul la întrebarea privind momentul de debut al protecției face necesară o analiză mai elaborată din perspectiva materiei drepturilor omului. În cauza *Vo c. Franței*^[3] chiar Curtea a arătat că se impune ca preliminar să stabilească dacă este recomandabil să intervină în dezbateră cu privire la noțiunea de persoană și la momentul în care începe viața, în condițiile în care art. 2 prevede că legea trebuie să protejeze „dreptul tuturor la viață”^[4].

Abordarea momentului de debut al protecției are în mod necesar în vedere realizarea unei delimitări între dreptul copilului de a se naște (privit ca un drept al fătului la viață) și dreptul mamei de a dispune de propriul corp (privit ca o componentă a dreptului la viață privată al mamei). Astfel, în acest context, observăm că sunt în antiteză două drepturi fundamentale, ambele protejate de Convenție, primul în contextul art. 2, cel de-al doilea, prin raportare la art. 8. Soluționarea acestui conflict nu a fost tranșată de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului în termeni absoluți.

Curtea a considerat că statele ar trebui să se bucure de o marjă de apreciere în evaluarea prevalenței unuia dintre aceste drepturi, cu toate că a reamintit caracterul evolutiv al Convenției, reafirmand că aceasta constituie un „instrument viu care trebuie interpretat în lumina a condițiilor actuale. Rațiunile acestei concluzii sunt determinate, în primul rând, de faptul că problema unei protecții a produsului de concepție nu a fost rezolvată în majoritatea statelor contractante, iar în al doilea rând, de

---

[1] S. BOGDAN, *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 21.

[2] *Ibidem*.

[3] C.E.D.O., cauza *Vo c. Franței*, Hotărârea din 8 iulie 2004. În cauză, Curtea a fost sesizată de reclamanta care intenționa să-și ducă sarcina la termen și al cărei copil nenăscut era de așteptat să fie viabil și într-o stare bună de sănătate. Sarcina a trebuit să fie întreruptă (avort terapeutic) ca urmare a unei erori medicale. Problema dezbătută a fost dacă, în afară de cazurile în care mama a solicitat un avort, vătămarea fătului ar trebui tratată ca o faptă de natură penală în lumina art. 2 din Convenție și dacă acest articol are în vedere protejarea fătului.

[4] *Ibidem*, parag. 81.

faptul că nu există un consens european cu privire la definiția științifică și juridică a începutului de viață^[1]. De altfel, Curtea a arătat că uniformizarea legislațiilor naționale ar fi foarte dificilă prin raportare la diversitatea culturală și juridică a statelor membre^[2].

Lipsa unui consens cu privire la statutul embrionului sau fătului^[3] subzistă, cu toate că, odată cu progresul științific, aceste concepte au început să fie definite și protejate în raport de activități ce aparțin domeniilor ingineriei genetice, a procreării asistate medical și a experimentelor embrionare. Curtea a subliniat că potențialul acestor entități și capacitatea lor de a deveni o persoană poate comporta un grad de protecție în numele demnității umane, fără a le transforma efectiv într-o „persoană” cu „drept la viață” în sensul art. 2^[4].

În aceste condiții, problema întreruperii cursului sarcinii rămâne de actualitate. Avortul nu constituie una dintre excepțiile enumerate în mod expres la art. 2 alin. (2), însă în cauza *X c. Regatul Unit*, fosta Comisie a arătat că un asemenea procedeu poate fi compatibil cu dispozițiile Convenției atunci când are ca scop protejarea vieții și sănătății mamei^[5]. În acest sens, s-a arătat că dacă art. 2 ar fi interpretat în sensul în care ar oferi o protecție absolută fătului nenăscut, avortul ar trebui considerat interzis, chiar și în cazul în care continuarea sarcinii ar implica un risc serios privitor la viața femeii însărcinate, fapt ce ar presupune ca viața „nematernalizată” prin nașterea a fătului să prevaleze în raport de viața mamei^[6].

---

^[1] *Ibidem*, parag. 82.

^[2] *Ibidem*, parag. 40.

^[3] Diferența dintre embrion și fetus este dată de stadiul evolutiv al produsului de concepție. Astfel, până la sfârșitul celei de-a doua luni, suntem în prezența unui stadiu embrionar, iar după acest moment, a unui stadiu fetal; a se vedea R. CHIRIȚĂ, *op. cit.*, vol. I, p. 88.

^[4] Cauza *Vo c. Franței*, precit., parag. 84.

^[5] Com.E.D.O., cauza *X c. Regatul Unit*, Hotărârea din 13 mai 1980, parag. 23. În cauză, reclamantul s-a plâns cu privire la încuviințarea dată soției sale de către autoritățile engleze, în conformitate cu legislația națională, de a practica o întrerupere a sarcinii din rațiuni terapeutice, fără consimțământul său, argumentând că, în acest mod, este încălcat dreptul la viață prevăzut de art. 2, prin aceea că o asemenea autorizare neagă dreptul la viață al copilului conceput, dar nenăscut.

^[6] *Ibidem*, parag. 19.

În cauzele *R.H. c. Norvegiei*^[1], și *Boso c. Italiei*^[2], unde în discuție se pune problema unor avorturi efectuate în conformitate cu dispozițiile legislațiilor naționale din motive non-medicale, la cererea mamei și împotriva dorințelor tatălui, contenciosul european al drepturilor omului a făcut trimitere la marja de apreciere a statelor contractante, concluzionând că deciziile de întrerupere a sarcinilor, luate în conformitate cu legislațiile naționale nu au depășit această putere de apreciere.

În concluzie, statele sunt libere să decidă în temeiul marjei de apreciere poziția pe care o vor adopta în raport de problema protecției fătului, fără ca acest aspect să presupună o recunoaștere explicită a vieții anterior momentului nașterii. În ceea ce ne privește, apreciem că dreptul la viață trebuie protejat și anterior momentului nașterii, respectiv cel puțin de la momentul la care fătul devine *viabil*. S-a arătat că acest moment este acela în care fătul ar putea supraviețui independent de mama și începe cu săptămâna a 28-a de sarcină^[3] (ultimul trimestru de sarcină). Subsecvent acestui moment, protecția fătului se va putea realiza prin incriminarea în dreptul național a avortului. Anterior acestui moment, problema protecției devine una delicată. Considerăm că în primul trimestru al sarcinii va prevala în mod cert dreptul mamei de a dispune de propriul corp, ca parte integrantă a dreptului la viață privată. În toată această perioadă, incriminarea unei infracțiuni de întrerupere voluntară a cursului sarcinii ar fi nejustificată. În cel de-al doilea trimestru al sarcinii, legiuitorul național ar trebui să cântărească cele două drepturi și să acorde prevalență circumstanțelor deosebite. Spre exemplu, dacă avortul se impune din rațiuni terapeutice, acesta ar trebui permis, nefiind vorba despre o alegere voluntară, ci despre o recomandare bazată pe un interes superior identificat medical^[4] (spre exemplu, atunci când se descoperă malformații grave ce afectează sever calitatea sau sustenabilitatea vieții extrauterine a fătului).

---

[1] Com.E.D.O., cauza *R.H. c. Norvegiei*, Hotărârea din 19 mai 1992. În cauză, problema care se ridică privea un avort efectuat din motive non-medicale la cererea mamei și împotriva dorințelor tatălui.

[2] C.E.D.O., cauza *Boso c. Italiei*, Hotărârea din 5 septembrie 2002.

[3] R. CHIRIȚĂ, *op. cit.*, vol. I, p. 86-87.

[4] În aceeași linie de gândire se situează, oarecum, și legiuitorul român care permite întreruperea voluntară a cursului sarcinii până în a 14-a săptămână a sarcinii și cea terapeutică, obișnuită, până în a 24-a săptămână.

§3. Momentul final al protecției

Problema limitelor temporale ale dreptului la viață nu se pune exclusiv în raport de momentul de debut al acestui drept, ci și de momentul final al său. Aparent, și acest moment este bine definit, moartea fiind deopotrivă un eveniment cert și determinabil. Însă chiar și în aceste condiții, aspecte precum eutanasia sau moartea clinică au generat ample dezbateri în fața Curții cu privire la existența unui drept corelativ de a muri.

3.1. Eutanasia

Eutanasia este intervenția medicală efectuată în scopul întreruperii vieții, la cererea pacientului. Ea poate fi *activă*, atunci când medicul administrează anumite substanțe letale pacientului sau *pasivă*, atunci când medicul omite să administreze un anumit tratament care să prelungească viața pacientului^[1]. Eutanasia suportă însă și o altă clasificare: *voluntară*, atunci când se realizează la cererea și cu consimțământul persoanei în cauză și *involuntară*, atunci când persoana nu își poate exprima consimțământul.

Problema eutanasiei privește în esență demnitatea umană, în condițiile în care se referă la posibilitatea curmării vieții unei persoane prin raportare la situația sa personală, la circumstanțele în care aceasta trăiește. De cele mai multe ori, o asemenea problemă se ridică în cazul bolnavilor aflați în faze terminale ce nu pot să își suprim singuri viața, cu toate că au discernământul necesar luării unei asemenea decizii.

Deși toate legislațiile europene sunt ținute să respecte Convenția, ele tratează diferit problema eutanasiei. Astfel, în unele state precum Franța, eutanasia se pedepsește în condițiile în care consimțământul victimei nu constituie un fapt justificativ. Alte state au prevăzut o pedeapsă atenuată pentru autorul unei eutanasii: Germania (art. 216 C. pen.), Austria (art. 77 C. pen.) sau Portugalia (art. 134 C. pen.). În schimb, Belgia și Olanda auto-rizează și reglementează eutanasia^[2]. Având în vedere că unele state recunosc eutanasia, problema care se pune în mod legitim este dacă aceste state își respectă obligația de a proteja viața, obligație ce decurge din art. 2

---

[1] R. CHIRIȚĂ, *op. cit.*, vol. I, p. 97.

[2] J.F. RENUCCI, *op. cit.*, p. 110.

al Convenției. Altfel spus, este eutanasia compatibilă cu dispozițiile indicate?

Abordând problema eutanasiilor active în cauza *Pretty c. Regatului Unit*^[1] Curtea a precizat că art. 2 nu poate fi interpretat ca acordând persoanei un drept diametral opus dreptului la viață, și anume dreptul de a muri, independent de împrejurarea că acesta s-ar raporta la conduita unei alte persoane sau la asistența din partea unei autorități publice^[2].

Astfel, nerecunoașterea unui drept de a muri nu atrage încălcarea art. 2 de către statele care reglementează sinuciderea asistată^[3]. Curtea a arătat în cauza *Perry c. Regatului Unit* că și dacă ar constata că prevederi ale unor legislații naționale ce permit suicidul asistat nu încalcă art. 2 al Convenției, o atare constatare nu ar servi cauzei reclamantei, deoarece ar fi evident diferită de alegația că statul își încalcă obligațiile sale în temeiul art. 2 dacă nu permite sinuciderea asistată^[4].

Pe cale de consecință, vom aprecia că, din perspectiva Convenției, reglementarea eutanasiilor voluntare de către statele contractante nu ar atrage o încălcare a art. 2 sub rezerva îndeplinirii a trei condiții: legislația națională prevede un cadru legal care să reglementeze eutanasia; procesul decizional a fost unul satisfăcător (decizia a fost conștientă și just cântărită); și au existat remedii judiciare, respectiv posibilitatea recunoscută celor interesați de a se adresa instanțelor naționale^[5].

În temeiul marjei de apreciere, fiecare stat va putea, din perspectiva Convenției, să reglementeze problema eutanasiilor voluntare. Cu toate acestea, în ceea ce ne privește, suntem sceptici cu privire la nesanțio-

---

[1] C.E.D.O., cauza *Pretty c. Regatului Unit*, Hotărârea din 29 aprilie 2002. Reclamanta era paralizată, fiind într-un stadiu avansat al unei boli neurologice degenerative incurabile. Aceasta susținea că interdicția generală privind sinuciderea asistată prevăzută de dreptul englez constituia o încălcare a dreptului său la viață și a interdicției privind tratamentele inumane sau degradante.

[2] *Ibidem*, parag. 40.

[3] De altfel, în cauza *Pretty c. Regatului Unit*, precit., reclamanta a susținut exact acest aspect, și anume că nerecunoașterea dreptului de a muri ar pune acele țări care permit sinuciderea asistată într-o situație în care ar trebui constatată încălcarea Convenției.

[4] *Ibidem*, parag. 41.

[5] Spre exemplu, atunci când o persoană interesată ar pretinde o lipsă de discernământ a titularului deciziei. Aceste condiții au fost enunțate, în linii mari, cu privire la alte circumstanțe pe care le vom expune într-o secțiune viitoare, însă le apreciem ca deplin aplicabile.

narea eutanasiei prin intermediul dreptului penal. Dincolo de percepțiile morale și religioase, am arătat anterior că, în opinia noastră, dreptul la viață este unul absolut. În aceste condiții, suprimarea vieții ar trebui sancționată penal independent de rațiunea ce a stat în spatele unei asemenea decizii. Astfel cum Curtea a arătat, calitatea vieții nu are legătură cu dreptul la viață reglementat prin intermediul dispozițiilor art. 2^[1], fapt pentru care viața va trebui protejată independent de circumstanțele în care aceasta subzistă^[2].

Reglementarea problemei eutanasiei din această perspectivă s-ar putea realiza prin intermediul incriminării acesteia ca o formă atenuată de omor, în măsura în care suntem în prezența unei solicitări serioase și conștiente a victimei. O atare optică a fost îmbrățișată de legiuitorul român.

O soluție diametral opusă se impune însă în privința eutanasiei involuntare. Atunci când persoana nu poate să consimtă la suprimarea propriei vieți, de cele mai multe ori din rațiuni ce țin afectarea discernământului, nu putem discuta despre o conformitate cu dispozițiile art. 2. O atare situație nu va putea justifica, nici măcar din perspectiva Convenției, neluarea unor măsuri de protejare a vieții, fapt pentru care, constituind un omor, o atare activitate va trebui sancționată de legislațiile naționale.

Un ultim aspect ce trebuie menționat este acela că eutanasia pasivă se va distinge de refuzul conștient al subiectului de a i se administra un tratament necesar menținerii sale în viață. Un atare refuz poate fi privit ca legitim și nu presupune recunoașterea unui drept de a muri. Negarea unui asemenea drept de refuz ar putea reprezenta, fără îndoială, o atingere adusă art. 3 sau 8 din Convenție, cu precizarea că orice intervenție (alegere – n.n.) în domeniul sănătății este subordonată consimțământului liber și lucid al pacientului^[3].

---

^[1] Cauza *Pretty c. Regatului Unit*, precit., parag. 39.

^[2] Într-o altă opinie, s-a arătat că dreptul la viață se compune dintr-un drept personal la viață (un interes personal) ce privește strict persoana în cauză, precum și un drept detașat la viață, determinat de interesul societății reprezentată de stat de a avea membri, de a le proteja viața, pentru a se reîmprospăta, pentru a evolua și pentru a supraviețui. S-a argumentat că interesul comun dispare în momentul în care persoana în cauză este atinsă de o maladie incurabilă care provoacă suferințe puternice, fapt pentru care dreptul detașat la viață dispare, iar protecția acordată dreptului la viață se raportează strict la protecția interesului personal de care titularul poate dispune. A se vedea R. CHIRIȚĂ, *op. cit.*, vol. I, p. 86, 90 și 93.

^[3] J.F. RENUCCI, *op. cit.*, p. 11.

3.2. Suicidul asistat medical

Suicidul asistat medical constă în ajutorul medical acordat unei persoane de a-și curma viața prin oferirea de mijloace de natură să întrerupă cursul vieții. Suicidul medical asistat se delimitează de eutanasiere prin aceea că în prima situație terțul nu săvârșește acte de executare ce au ca rezultat moartea persoanei, aceasta curmându-și viața prin propriile acțiuni, în timp ce în cea de-a doua situație, terțul determină prin acte de executare proprii rezultatul morții.

În raport de suicidul medical asistat, s-a pus problema în ce măsură, sub pretextul respectării dreptului la viață, statele au obligația de a asigura persoanelor aflate într-un stadiu terminal al bolii mijloace necesare unui act suicidal. Răspunsul este unul negativ, câtă vreme în cauza *Hass c. Elveției*^[1] Curtea arătată că statului nu i se poate imputa neoferirea asistenței necesare sinuciderii reclamantului.

Cu privire la necesitatea sancționării unei asemenea conduite de către state, ca efect al respectării obligației de protecție a dreptului la viață, din punct de vedere al standardelor impuse de Convenție, vom reține că presupunând o atingere inferioară adusă dreptului la viață în raport de eutanasiere, și în această situație statele vor avea propria marjă de apreciere. Astfel, reglementarea suicidului asistat medical, subsumată aceluiași exigențe, nu va constitui o încălcare a Convenției.

Cu toate acestea, suntem de părere că și o atare conduită ar trebui incriminată, într-o formă atenuată (chiar prin raportare la eutanasiere) în dreptul național.

3.3. Moartea cerebrală

O altă problemă ce se ridică este în ce măsură persoanele aflate în moarte cerebrală sunt subiect al protecției impuse dreptului la viață prin

---

^[1] C.E.D.O., cauza *Hass c. Elveției*, Hotărârea din 20 ianuarie 2011. În cauză s-a pus problema de a ști dacă statul ar fi trebuit să asigure, în virtutea respectării dreptului la viață privată, obținerea de către bolnavul care dorește să se sinucidă a unei substanțe letale (pentobarbital de sodiu) fără prescripție medicală, prin derogare de la dispozițiile legale, astfel încât acesta să își poată pune capăt vieții fără dureri și fără riscul de a eșua.

intermediul art. 2 al Convenției. În cauza *Lambert și alții c. Franței*^[1], Marea Cameră a stabilit că prin luarea deciziei de deconectare de la aparatele ce susțin viața nu s-a produs o încălcare a art. 2, subliniind că nu există niciun consens între statele membre ale Consiliului Europei în ceea ce privește permisiunea continuării sau întreruperii susținerii artificiale a vieții, fapt pentru care statele trebuie să dețină o marjă de apreciere deopotrivă în ceea ce privește admisibilitatea întreruperii suportului artificial și a modalității concrete de a asigura un echilibru între protecția dreptului pacientului la viață și aspectele ce țin de viața sa privată.

O asemenea deconectare, deși presupune o conduită activă, nu va putea fi calificată drept o eutanasiu activă, câtă vreme moartea survine natural. Mai mult chiar, credem că într-o atare situație nu suntem în prezența eutanasiu în nicio formă a acesteia, fiind vorba despre persoane aflate de cele mai multe ori într-o stare vegetativă. În ceea ce ne privește, considerăm că subsecvent momentului constatării încetării activității cerebrale (moartea cerebrală) dreptul la viață încetează a mai face obiectul protecției din perspectiva art. 2. Aceasta este și rațiunea pentru care prelevarea de organe este posibilă subsecvent acestui moment, activitate ce altminteri s-ar putea cu ușurință circumscrie unei fapte de omor, atunci când, de exemplu, organul prelevat este inima pacientului.

Pentru ca deconectarea persoanei de la aparatele de suport să fie conformă exigențelor Convenției, Curtea a arătat că este necesară îndeplinirea a trei condiții: legislația națională să prevadă un cadru legal care să reglementeze această decizie; procesul decizional a fost unul satisfăcător (decizia a fost just cântărită); și au existat remedii judiciare, respectiv posibilitatea recunoscută celor interesați de a se adresa instanțelor naționale.

---

^[1] C.E.D.O., cauza *Lambert și alții c. Franței*, Hotărârea din 5 iunie 2015. Curtea a fost chemată să se pronunțe cu privire la deconectarea de la aparate a unui pacient care, urmare a unui accident de circulație petrecut cu cinci ani înainte, se afla într-o stare vegetativă, doctorii recomandând întreruperea suportului vieții, în condițiile în care constataseră că nu există nicio șansă de recuperare, iar pacientul era în incapacitate de a lua o hotărâre. În cauză, părinții pacientului, împreună cu doi frați, au sesizat Curtea, argumentând că o asemenea decizie ar încălca dispozițiile art. 2, în timp ce soția a pacientului și alți frați susțineau decizia deconectării.